

**NYILATKOZAT AZ ÉGHJALATVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ETIKAI
ALAPELVEKRŐL
(ELŐZETES SZÖVEGTERVEZET, ELSŐ VÁLTOZAT)**

**ÉRTÉKELÉS ÉS ÉSZREVÉTELEK
Magyarország**

Jelen dokumentum összegzi az UNESCO égisze alatt szövegezett, az Éghajlatváltozással Kapcsolatos Etikai Alapelvekről Szóló Nyilatkozat (a „Nyilatkozat”) tervezete kapcsán, Magyarországon tartott társadalmi konzultáció eredményeit. A szakmai konzultációt az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem közösen szervezte.

Az egyeztetésen részt vett számos civil szervezet, minisztérium, szakmai testület, egyház és vállalat képviselője, illetve elismert független szakértők is jelen voltak. Az egyeztetés két lépésben történt: írásbeli észrevételek megküldése a tervezet magyar nyelvű fordítása kapcsán, majd második lépésben nyilvános konzultációs ülés, melyre 2017. január 11-én került sor.

Jelen dokumentum felépítése a következő:

- Általános értékelés;
- Részletes észrevételek;
- Szövegszerű módosítási javaslatok.

1. Általános értékelés

Egy, az éghajlatváltozással kapcsolatos etikai megfontolásokról szóló nyilatkozat elfogadása kiemelten támogatandó célkitűzés. Úgy tűnik, a Nyilatkozat képes fenntartani azt az érzékeny globális politikai egyensúlyt, amit a Párizsi Megállapodás képvisel. Ugyanakkor a Nyilatkozat igen kevésbé ambiciózus, és megfogalmazása túlságosan elvont. Aktuális formájában nagyon korlátozottan jeleníti meg az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó sajátosságokat.

Az éghajlatváltozás kezelése csak akkor lehet sikeres, ha az ahhoz kapcsolódó intézkedések egy tágabb átalakulási folyamat szerves elemei, mely átalakulás paradigmaváltást eredményez a fejlődésben. Ennek a fejlődési fordulatnak számos gazdasági, környezeti és etikai dimenziója van. A globális politikai diskurzus azonban mostanáig nagyjából figyelmen kívül hagyta az etikai dimenziót. A Nyilatkozatnak ezért új etikai standardokat kell állítania a nemzetközi politikában, de ugyanúgy morális iránymutatást kell adnia a nem állami szereplők számára is. Jelen formájában a Nyilatkozat nem alkalmas e célok elérésére.

Ezen felül, ha a Nyilatkozat hatásos kíván lenni, lelkesedést kell kiváltania, valamint felhasználóbarátabbnak kell lennie. Ez minimumkövetelményként azt jelenti, hogy a tervezetben használt, nemzetközi diplomáciában elfogadott kifejezésmóddal ellentétben, a Nyilatkozat nyelvezetének kifejezőbbnek és inspirálóbbnak kell lennie. Ez a rideg szakmai nyelv nem tükrözi kellőképpen az éghajlatváltozás kapcsán felmerülő problémák súlyát, a

szükséges változások nagyságrendjét, mint ahogy a felmerülő súlyos etikai megfontolásokat sem.

Végül javasolt a szöveget lerövidíteni néhány kulcsfontosságú üzenet mentén. Ezeket az üzeneteket úgy szükséges megfogalmazni, hogy azonnali beépítésük ne csak a kormányzati politikákba, hanem az egyéb szereplők – például a helyi közösségek, vállalkozások – tevékenységeibe is megoldható legyen.

2. Részletes észrevételek

2.1. Tágabb összefüggések: a globális fenntartható fejlődési keretrendszer

Nagyon fontos lenne a Nyilatkozat központi témáját – az éghajlatváltozást – világosan elhelyezni a fenntartható fejlődés szélesebb keretrendszerébe. Elsősorban szükséges lenne kiemelni, hogy az éghajlatváltozás – mint az egyik legfontosabb, bolygó méretű változás, mely az emberiség jövőjét alakítja – szorosan kapcsolódik számos hasonlóan erőteljes megatrendhez. Ezeket a rendszerszintű kapcsolatokat és kölcsönhatásokat világosan ki kell hangsúlyozni a szövegben.

Szakpolitikailag ez azt jelenti, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos etikai kérdéseket egyértelműen integrálni kell a 2030-as fenntartható fejlődési keretrendszer és a Fenntartható Fejlődési Célok kontextusába.

2.2. A Nyilatkozat hatálya

Bár a Nyilatkozatnak nem kell lefednie minden területet, mely az éghajlatváltozáshoz kötődik, néhány fontos kapcsolódást meg kell említeni a szövegben. Legalább a következő területeknek szerepelniük kellene:

- víz: becslések alapján az éghajlatváltozás hatásainak nagyjából 80%-a hidrológiai változásokban jelenik meg, mint például a kiterjedt aszályok vagy a szélsőséges árvizek;
- migráció: az éghajlatváltozás már most az egyik fő motorja a belföldi és a nemzetközi népvándorlásnak;
- energia: az energia szektor az éghajlatváltozás fő motorja. A Nyilatkozat központi témáját szem előtt tartva az energiaszegénység etikai dimenzióját is szükséges megemlíteni;
- élelmiszer-ellátás: az éghajlatváltozás erősödésével az élelmiszer-ellátás rendszere törekenyebbé fog válni a világ legtöbb régiójában;
- hagyományos fajták: külön figyelmet kell fordítani az őshonos fajok genetikai állományának megőrzésére (állatok, növények, stb.).

2.3. Etikai elvek

Ahogy korábban is említésre került, aktuális formájában a Nyilatkozat nagyon kevés többletet képvisel a már létező, tág körben elfogadott etikai megfontolásokhoz képest, és viszonylag kevésbé ambiciózus.

További probléma, hogy mivel a Nyilatkozat nyelvezete eléggé elvont és általános, néhány, a szövegben használt központi etikai fogalom jelentése homályos marad. Ilyen például az igazságosság, a méltányosság vagy a szolidaritás. Mivel ezek a fogalmak eléggé megfoghatatlanok, kiemelkedően hasznos lenne őket definiálni a klímaetika kontextusában.

A Nyilatkozatnak erőteljesebben kellene támaszkodnia az UNESCO saját munkájára és örökségére, valamint a nemzetközi jogban és a jogi szakirodalomban használt etikai fogalmakra illetve a különböző vallások tanításaira¹.

Javaslatok:

- erősebb utalás szükséges az UNESCO Alkotmányának egyik alapelve, „az emberiség szellemi és erkölcsi együttérzésére”, főként a Nyilatkozat preambulumban;
- az etikai nyelvezetet erősebbé kell tenni olyan elemi erkölcsi kategóriákra való utalással, mint például a lelkiismeret, a bátorság, a felelősség, a globális közjó, az emberi méltóság, a humanizmus vagy a közöny²;
- a klímaetika kiindulópontjaként azt a tényt kell megjelölni, hogy az emberiség okozta az antropogén éghajlatváltozást, így az ezzel kapcsolatos cselekvés „erkölcsi kötelesség”³. Bár az egyes nemzeteknek, régióknak és egyéneknek más szintű a felelőssége, az éghajlatváltozás mindenkin számon kérhető;
- a szövegnek világossá kell tennie, hogy mivel a természeti erőforrások végesek, és az állagromlásuk egyre növekvő, egy nemzet, vállalat vagy egyén sem tarthat igényt korlátlan fogyasztásra és gyarapodásra;
- a nemzedékek közötti méltányosságnak központi helyen kell szerepelnie a Nyilatkozatban;
- az egyén szerepét erőteljesen ki kell domborítani a szövegben (még akkor is, ha a fő címzettek az államok);
- a Nyilatkozatnak ki kell emelnie a hosszú távú cselekvés fontosságát, és annak szükségességét, hogy minden szereplő hosszú távra köteleződjön el;
- a Nyilatkozatnak utalnia kell olyan fontos, újszerű jogi/etikai fogalmakra, mint a természeti erőforrások feletti gondnokság.

2.4. A végrehajtás módszerei és eszközei

A szubnacionális szintű szereplők fontosságát és tevékenységét jelentősen ki kell domborítani a szövegben a következő módon:

- az önkormányzatok és helyi közösségek szerepe: a valós hatással bíró, az éghajlatváltozás kezeléséhez kapcsolódó tevékenységek az önkormányzati vagy a helyi szinthez kapcsolódnak. Nagyobb figyelmet kell szentelni ezeknek a kulcsfontosságú szereplőknek;
- társadalmi részvétel: bár a Nyilatkozat utal a társadalmi részvételre, nem fedi le a részvételi jogok teljes spektrumát. A jelentős éghajlati hatással bíró projektek, tervek vagy stratégiák döntés-hozatali eljárásához való hozzáférést például egyáltalán nem

¹ Lásd a COMEST különböző dokumentumait, például A Globális Éghajlatváltozás Etikai Következményei vagy a Környezeti Etika és Nemzetközi Politika c. műveket.

² Lásd például Ferenc Pápa „Laudato si” kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról 52. és 169. pontjait.

³ A szóhasználat a Budapesti Víz Világtalálkozó 2016 záródokumentumaként elkészült Budapesti Nyilatkozat 2016-ól származik.

említi a tervezet. Ezt a hiányosságot orvosolni kell, hiszen a társadalmi részvétel támasztja alá a Nyilatkozat végrehajtásának legitimitását;

- hálózatépítés: határozottan kell utalni a szövegben a formális és informális hálózatok fontosságára a végrehajtás során. Az Internet-alapú szociális hálók korában ez egy súlyos hiányosság;
- jó gyakorlatok megosztása: a Nyilatkozat számos bekezdést szentel a tudományos információk és a műszaki eredmények megosztásának fontosságára. A jó gyakorlatok minden szinten történő megosztását hasonló módon szükséges kiemelni.
- oktatás és a tudatosság növelése: az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó cselekvés és etika vonatkozásában ki kell emelni a szövegben a fiatalság központi szerepét, lehetőség szerint egy külön szekcióban. Ezen felül a Nyilatkozat oktatással foglalkozó szekciójából hiányzik a paradigmaváltás, mely a fenntartható átmenethez szükséges, illetve nem támaszkodik kellőképpen az UNESCO a területen véghezvitt úttörő munkájára;
- szükséges a szövegben olyan elfogadott, az éghajlatváltozás kezeléséhez kapcsolódó gazdasági szabályozó eszközökre utalni, mint például a zöld közbeszerzés vagy a zöld adózás.

2.5. Egyéb dokumentumokhoz való kapcsolódás

Mivel az éghajlatváltozás nagyon tág kontextusban értelmezhető, illetve számos szállal kötődik más szakpolitikákhoz és tevékenységekhez, a Nyilatkozatnak kifejezetten hivatkozni kellene néhány, a területen létező kulcsfontosságú dokumentumra, mint például a COMEST környezeti etika témájú publikációi vagy az UNESCO saját, fenntartható fejlődés oktatási anyagai.

3. Szövegszerű módosítási javaslatok

A javasolt szövegszerű módosításokat a következő módon jelöljük a tervezetben:

- **új szöveg (félkövér, dőlt, aláhúzott)**;
- **~~törlés (félkövér, dőlt, áthúzott)~~**;
- *indokolás (dőlt)*;
- *megjegyzés (dőlt)*.

NYILATKOZAT AZ ÉGHJALATVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ETIKAI ALAPELVEKRŐL (ELŐZETES SZÖVEGTERVEZET, ELSŐ VÁLTOZAT)

Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének tagállamai 2017. november 7. és 29. között, az Általános Konferencia harminckilencedik ülészakán, Párizsban,

Tekintettel az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) és más releváns szakértői szervezetek éghajlatváltozással kapcsolatos tudományos jelentéseire,

Aggodalommal figyelve, hogy az emberi eredetű éghajlatváltozás korábban nem tapasztalt mértékben veszélyezteti a Föld élő és élettelen rendszereinek fenntarthatóságát, az éghajlatváltozás már jelenleg is **széleskörű** károkat okoz, valamint **potenciálisan** visszafordíthatatlan negatív következményekkel jár,

Indokolás: a preambulumbekzdés nyelvezetét erősíteni szükséges azzal, hogy rámutatunk arra a tényre, hogy az éghajlatváltozás mindenhol jelen van, és visszafordíthatatlan.

Felismerve, hogy az ember okozta éghajlatváltozást az emberiség okozta, és övé a végső erkölcsi felelősség annak helyrehozására. Az éghajlatváltozás elleni cselekvés ennek következtében közös erkölcsi kötelesség,

Indokolás: új preambulumbekzdésben szükséges bevezetni – mint a Nyilatkozat erkölcsi alapvetését – az emberiség erkölcsi felelősségét az éghajlatváltozásért és az abból fakadó problémák megoldásáért. Minden egyéb alapelv levezethető ebből a központi erkölcsi kötelességből.

Tudatában lévén az egyén ezzel kapcsolatos egyéni és kollektív erkölcsi felelősségének,

Indokolás: minden erkölcsi norma végső címzettje az egyén. Az egyén szerepének és felelősségének központi szerepet kell biztosítani a szövegben, mivel végső soron az éghajlatváltozás és az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedések az egyes egyének (például politikusok, fogyasztók, társadalmi aktivisták) és csoportjaik döntéseinek következményei.

Elismerve, hogy várhatóan az éghajlatváltozásra adott válaszoknak is lesz számos fontos és változó erkölcsi következménye, valamint hogy kötelességgé vált az etikát központi és nélkülözhetetlen elemmé tenni az éghajlatváltozással kapcsolatos megoldásokban,

Indokolás: a preambulumban némileg félreérthető, hogy mikor beszélünk az éghajlatváltozás megjelenésével kapcsolatos, illetve az éghajlatváltozáshoz köthető intézkedésekkel kapcsolatos etikai kérdésekről. Világossá szükséges tenni, hogy mindkettő súlyos etikai kérdéseket vet fel, és a Nyilatkozat mindkettővel foglalkozik. Ennek következtében a releváns, éghajlatváltozási megoldásokkal foglalkozó preambulumbekzdést előre kell venni, és a fentiek szerint módosítani.

Felismerve, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos tétlenség pusztító eredményre vezet, valamint hogy mindenkit érintő sürgető szükségesség az éghajlatváltozás okainak mérséklése és a káros következményeihez való alkalmazkodás,

*Meggyőződve arról, hogy az éghajlatváltozás nem kezelhető valamennyi érintett és valamennyi döntési szint, így a nemzetközi szervezetek, államok, a nemzeti szint alatti egységek, városok, a közigazgatás, a magánszféra, a társadalmi szervezetek és az egyének részvétele **és együttműködése** nélkül,*

Indokolás: a szövegnek nem csak a részvételre, hanem az együttműködésre is utalnia kell.

Felismerve, hogy az éghajlatváltozás szorosan összefügg az antropocén többi olyan erőteljes trendjével, mint a népességnövekedés, a városiasodás, a véges természeti erőforrások állapotromlása, a gazdasági növekedés, stb., és hogy közös, rendszerszintű cselekvésre van szükség minden kapcsolódó területen az ENSZ 2030-as fenntartható fejlődési keretrendszerének megfelelően,

Indokolás: világossá kell tenni, hogy az éghajlatváltozás nem egy független természeti jelenség, hanem egyike az erőteljes változási folyamatoknak, melyek alakítják az „ember korát” (az antropocént). Így az éghajlatváltozással kapcsolatos cselekvésnek összehangoltnak és rendszerszintűnek kell lennie a teljes ENSZ 2030-as fenntartható fejlődési keretrendszeren belül.

Elismerve azok országok teljesítményét, melyek élen járnak a fenntartható életmód, termelés és fogyasztás terén, valamint felismerve, hogy a fenntartható életmód, termelés és fogyasztás fontos szerepet játszanak az éghajlatváltozás elleni küzdelemben,

~~Tudatában lévén az egyén ezzel kapcsolatos erkölcsi felelősségének,~~

Indokolás: ezt a preambulumbekendést előre kell venni, és a fentiek szerint módosítani.

~~Elismerve, hogy várhatóan az éghajlatváltozásra adott válaszoknak lesz számos fontos és változó erkölcsi következménye, valamint hogy köteleességgé vált az etikát központi és nélkülözhetetlen elemmé tenni az éghajlatváltozással kapcsolatos megoldásokban,~~

Indokolás: ezt a preambulumbekendést előre kell venni, és a fentiek szerint módosítani.

Tudatában lévén annak jelentőségével, hogy az éghajlatváltozással szembeni fellépés alapelve a – Párizsi Megállapodás által megerősített – közös, de megkülönböztetett felelősség, továbbá hogy mindenkinek jelentős mértékben fel kell lépnie az éghajlatváltozás korlátozása érdekében, és hogy a támogatást igénylő országok részére segítséget kell nyújtani mind anyagi, mind technológiai értelemben,

Felismerve, hogy az egyes országok és társadalmi csoportok múltbeli, jelenlegi és jövőbeni hozzájárulása az üvegházhatású gázok globális kibocsátásához különböző, ezért felelőségük is eltérő,

Aggodalommal figyelve, hogy az éghajlatváltozás terhei a világ nemzetei és társadalmi csoportjai között egyenlőtlenül oszlanak el, hogy az éghajlatváltozás súlyosbítja a társadalmi és természeti rendszereket érintő más fenyegetéseket, valamint hogy további terheket ró különösen a szegényekre és a hátrányos helyzetűekre,

Reflektálva az emberi eredetű éghajlatváltozás okainak és hatásainak összetettségére,

Meggyőződve a leghátrányosabb helyzetűek szükségleteire figyelemmel kialakított, a nemek közötti egyenlőséget biztosító, hatékony és átfogó ágazatközi politikák kidolgozásának szükségességéről,

*Hangsúlyozva a tudomány, az információ és az oktatás alapvető jelentőségét az éghajlatváltozás elleni fellépés, **valamint az azzal kapcsolatos tudatosság növelése** kapcsán,*

Indokolás: hasznos lehet kihangsúlyozni, hogy a tudomány, az információ és az oktatás kulcsfontosságú a tudatosság növelésében is.

~~Tudatában lévén az éghajlatváltozás különböző etikai vonatkozásainak,~~

Indokolás: ez a prambulumbekkezdés feleslegessé válik a fenti javaslatok fényében.

Felismerve, hogy az éghajlatváltozással szembeni fellépésnek számos fontos és eltérő etikai következménye lehet, valamint hogy az etikai megfontolások az éghajlatváltozási politikák központi és szükséges elemét kell, hogy képezzék,

*Emlékeztetve az ENSZ és szakosított szervezeteinek tevékenységére, a Fenntartható Fejlesztési Célokra (SDG-k), az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményére (UNFCCC) és annak Párizsi Megállapodására, melyet a Részes Felek Konferenciájának 21. ülésén 195 ország fogadott el 2015 decemberében, és amely rendelkezik arról, hogy a globális **felmelegedés éves átlaghőmérséklet emelkedés** mértékét jóval az ipari forradalom előtti szinthez képest mért 2 Celsius-fok alatt kell tartani, valamint hogy törekedni kell arra, hogy a hőmérséklet emelkedés ne haladja meg az ipari forradalom előtti szinthez képest mért 1,5 Celsius-fokot,*

Indokolás: a Párizsi Megállapodás szövegét indokolt átvenni.

*Figyelemmel a jelen nemzedékeinek a jövő nemzedékek iránti felelősségéről szóló, 1997-ben elfogadott UNESCO nyilatkozatra, **valamint a 2013. évi Globális Fenntarthatóságra Nevelési Akcióprogramra,***

Indokolás: hasznos lenne utalni a területen mérőfldkőnek számító UNESCO oktatási programra.

Emlékeztetve a Tudomány és Technológiaetikai Bizottság (COMEST) környezetvédelmi etikai kérdésekkel kapcsolatos tevékenységére, különösen pedig az éghajlatváltozással kapcsolatos munkájára,

a jelen Nyilatkozatot fogadják el és az alábbi alapelveket hirdetik ki.

Általános rendelkezések

1. cikk: Hatály

1. A jelen nyilatkozat az emberi eredetű éghajlatváltozás etikai vonatkozásaival foglalkozik, figyelembe véve a tudományos ismeretek bővülését és a műszaki fejlődés eredményeit.
2. A jelen nyilatkozat címzettjei az államok, tárgya pedig az éghajlatváltozással kapcsolatban meghozott nemzetközi, regionális, nemzeti szint alatti vagy helyi intézkedések.

3. A jelen nyilatkozat emellett iránymutatásokat tartalmaz magánszemélyek, csoportok, tudományos és más közösségek, köz- és magánintézmények és vállalatok releváns döntései és gyakorlata alakításához.

2. cikk: Célok

A jelen nyilatkozatban foglalt etikai alapelvek végső célja, hogy segítséget nyújtsanak az éghajlatváltozás káros hatásainak megelőzéséhez, elkerüléséhez vagy minimalizálásához, valamint az emberiség és a Föld élő és élettelen rendszereinek védelméhez az alábbiak útján:

- a. a lényeges etikai alapelvek olyan univerzális katalógusának lefektetése, mely iránymutatást nyújt az államok részére az éghajlatváltozással kapcsolatos szakpolitikáik, jogszabályaik és egyéb intézkedéseik kialakítása során;
- b. iránymutatások meghatározása magánszemélyek, csoportok, tudományos és más közösségek, köz- és magánintézmények és vállalatok éghajlatváltozással kapcsolatos tevékenységéhez;
- c. a földi életri iránti tisztelet, **a természeti erőforrások feletti gondnoki kötelezettség**, valamint a Föld élő és élettelen rendszereinek védelmének – amely az éghajlatváltozással kapcsolatos nemzetközi egyezmények alapján az emberiség közös felelőssége – előmozdítása, a Fenntartható Fejlődési Célok (SDGs) és egyéb nemzetközi környezetvédelmi szerződések népszerűsítése;

Indokolás: a természeti erőforrások feletti gondnoki kötelezettség egy kialakulóban lévő jogi és erkölcsi fogalom, mely a nemzedékek közötti szolidaritást támasztja alá. Lásd a 2013-as „UNSG report on Intergenerational solidarity and the needs of future generations” című dokumentumot.

(<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2006future.pdf>)

- d. az éghajlatváltozásra adott válaszokban **az a generációk, a nemzetek, a régiók és különböző társadalmi rétegek közötti** együttműködés és a szolidaritás elősegítése;

Indokolás: a szolidaritás egy nagyon tág és rugalmas fogalom. Világossá kell tenni, hogy a Nyilatkozat le kívánja fedni a szolidaritás minden vetületét.

- e. az éghajlatváltozással kapcsolatos tudományosan megalapozott döntéshozatal jelentőségének hangsúlyozása, kiemelve a releváns helyi, tradicionális és őshonos tudás fontosságát a jelen nyilatkozatban lefektetett etikai alapelvek keretei között;
- f. az éghajlatváltozás etikai vonatkozásairól szóló tudományközi, sokszínű, kultúrák közötti párbeszéd elősegítése a társadalmon belül, a különböző ágazatok és kormányzati szintek között;
- g. **a fenntartható társadalmi fordulathoz szükséges rendszerszintű gazdasági és szociális innováció elősegítése;**

Indokolás: az antropocén kihívásainak való megfeleléshez nem elegendő a műszaki és tudományos innováció. E helyett nagyléptékű rendszer innovációkra van szükség, melyek beindítják az éghajlatváltozás és a hozzá kapcsolódó problémák kezelését jelentő átfogó átalakulást.

- h. az éghajlatváltozásra vonatkozó válaszként, az éghajlatváltozással kapcsolatos tudáshoz és a kapcsolódó műszaki újításokhoz való méltányos hozzáférés elősegítése, az összefüggő információk lehető legnagyobb mértékű áramlásnak, valamint a tudás és a hasznok időben történő megosztásának támogatása, különös tekintettel a leginkább hátrányos helyzetűekre, úgymint a legkevésbé fejlett országok (LDCs), valamint a kis fejlődő szigetállamok (SIDSs);
- i. az emberi eredetű éghajlatváltozás és a kapcsolódó intézkedések által kiváltott sérülékenység és egyenlőtlenség kiterjesztésének és elmélyítésének megelőzése;
- j. olyan éghajlatváltozási intézkedések támogatása, melyek az emberi jólléttel kapcsolatos olyan egyéb szakpolitikai célok megvalósításához is hozzájárulnak, mint a Fenntartható Fejlesztési Célok (SDGs);
- k. a jelen és jövő nemzedékek **emberhez méltó élethez fűződő egyenlő** érdekeinek **és jogainak** védelme.

Indokolás: mikor a nemzedékek közötti méltányosságról esik szó, ki kell emelni, hogy a jelen és a jövő generációinak jogai azonosak. E Nyilatkozat végső célja kellene, hogy legyen a természeti erőforrás bázis és a társadalmi tőke védelme annak érdekében, hogy minden generáció méltó életet élhessen.

Alapelvek

A jelen nyilatkozat címzettjei döntéseik és tevékenységeik során tiszteletben tartják a következő alapelveket:

3. cikk: A károk megelőzése

Tekintettel arra, hogy az éghajlatváltozás nemcsak a Föld élő és élettelen rendszereinek fenntarthatóságát, a fajok biztonságát, az országok, népek, helyi közösségek és egyének jólétét veszélyezteti, hanem már jelenleg is károkat okoz és sok esetben visszafordíthatatlan negatív hatásokkal jár, az államok és az egyéb társadalmi szereplők törekednek arra, hogy saját hatáskörükben meghozzák az alábbi intézkedéseket:

- a. az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló szakpolitikák és intézkedések elfogadása és végrehajtása;
- b. az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló szakpolitikákból és intézkedésekből, továbbá az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentésére irányuló bármely egyéb tevékenységből származó károk előrejelzése, megelőzése és minimalizálása, tekintet nélkül a kár megjelenésének helyére;

- c. nemzetközi együttműködés kialakítása bármely olyan új technológia alkalmazása előtt, amely határon átnyúló hatásokkal járhat;
- d. az éghajlatváltozás, valamint az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló szakpolitikák és intézkedések eredményeképpen bekövetkezett károk felszámolása.

4. cikk: Az elővigyázatosság elve

Az államok és egyéb társadalmi szereplők széles körben, a lehetőségeiknek megfelelően törekszenek az elővigyázatosságra. Jelentős vagy visszafordíthatatlan kár veszélyének esetén nem lehet a teljes tudományos bizonyosság hiányára hivatkozva költségghatékony **megelőző** intézkedések végrehajtását elhalasztani. **Az ezen Nyilatkozatban lefektetett alapelvek nem hagyhatók figyelmen kívül az éghajlat-tudományi eredményeket publikáló jelentésekben jelzett bizonyossági fokra hivatkozva.**

5. cikk: Igazságosság és méltányosság

1. Az éghajlatváltozással kapcsolatos globális igazságosság megköveteli a társadalom valamennyi tagjának részvételét. A közös, de megkülönböztetett felelősség Párizsi Megállapodás által megerősített elvét nemcsak országok között, de országokon belül is alkalmazni kell.
2. Mindenki kötelezettsége, hogy a jelen és a jövő nemzedékek érdekében a Föld élő és élettelen rendszereinek megóvásáért és védelméért fellépjen. Ennek során figyelemmel kell lenni a leginkább hátrányos helyzetűekre és a nemek közötti egyenlőség követelményeire.
3. Az államoknak, más társadalmi szereplőknek, valamint mindenkinek, akinek erre lehetősége van, törekednie kell arra, hogy – tudományos, műszaki vagy pénzügyi támogatás formájában – késedelem nélkül hozzájáruljon a leginkább hátrányos helyzetűek éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási képességének, illetve az éghajlatváltozás csökkentésére irányuló képességének megerősítéséhez.
4. Bármely magánszemély és magánszemélyek bármely csoportja részére hatékony és korai hozzáférést kell biztosítani az információkhoz, melyek az éghajlatváltozással vagy az éghajlatváltozás hatásainak csökkentésére, illetve az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló intézkedések végrehajtásával kapcsolatosak. Az információk széles körű és korai nyilvánosságra hozatalával az államoknak támogatniuk és ösztönözniük kell az éghajlatváltozással kapcsolatos tudatosságot, valamint a társadalmi részvételt.
5. Az éghajlatváltozás, továbbá az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló szakpolitikák és intézkedések negatív hatásainak megelőzése érdekében az államoknak valamennyi magánszemély, valamint magánszemélyek csoportjai részére biztosítani kell az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférést, ideértve a jogorvoslat lehetőségét is.
6. **A nemzedékek közötti méltányosság érvényesítése érdekében az államoknak megfelelően elő kellene segíteniük olyan döntéshozatali mechanizmusok és**

intézmények működtetését, amelyek kellő módon figyelembe veszik a jövő nemzedékek hosszú távú érdekeit.

Indokolás: a jövő nemzedékek érdekeit megjelenítő nemzeti intézményeknek szerepelniük kellene a szövegben. E témában lásd a 2013-as „UNSG report on Intergenerational solidarity and the needs of future generations” című dokumentumot. (<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2006future.pdf>)

6. cikk: Fenntarthatóság

Azért, hogy a földi élet hosszú távon fennmaradjon, valamint a jövő nemzedékek szükségletei kielégíthetőek maradjanak, az államok és más társadalmi szereplők törekednek:

- a. az erőforrások hatékony használatára, környezetbarát gazdasági modellek bevezetésére, klímabarát, alacsony szén-dioxid kibocsátású technológiák támogatására;
- b. a Föld élő és élettelen rendszerei megújulásának biztosítására azáltal, hogy fenntartható fogyasztási és termelési módszereket vezetnek be;
- c. annak biztosítására, hogy a fejlődés előnyeiből valamennyi ember részesedhessék, különösen a helyi közösségek, őshonos népcsoportok és az éghajlatváltozásnak kiszolgáltatott más csoportok.

7. cikk: Szolidaritás

1. Az államok, más társadalmi szereplők, és mindazok, akik az éghajlatváltozást érintő döntéseket hoznak, az alábbi tényezőkre figyelemmel törekednek a cselekvésre és az együttműködésre:
  - a. közös világunk megőrzésének és állapotjavításának fontossága, oly módon, hogy az tükrözze a különböző háttérű népek közötti szolidaritást, kölcsönös egymásrautaltságot, valamint az emberiségnek a környezetével fennálló kapcsolatát;
  - b. a jövő nemzedékek jólléte, megélhetése és túlélése, amely erőforrásaink jelenlegi használatától függ;
  - c. valamennyi ország, térség és közösség fizikai, ökológiai és a társadalmi rendszereinek kölcsönös kapcsolódásai a bioszférán belül, valamint a Föld élő, élettelen rendszereinek és a földközeli világűrnek a kapcsolata.
2. Azoknak, akik az éghajlatváltozás hatásaira és megoldására vonatkozó tudással rendelkeznek, kötelességük ezen tudást időben és méltányos feltételek mellett megosztani. A szellemi és erkölcsi szolidaritásból fakadó ezen kötelezettség körébe tartozik az alapvető erőforrásokhoz, továbbá az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó tudományos, műszaki és orvosi tudáshoz való hozzáférés biztosítása, az

éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási, az éghajlatváltozás csökkentésére irányuló, valamint az emberek, a Föld élő és élettelen rendszerei rezilienciájának megerősítése érdekében.

3. Az emberek közös és egyéni felelőssége az éghajlatváltozásnak leginkább kiszolgáltatottak támogatása, különösen katasztrófák esetén.
4. Az államoknak törekedniük kell arra, hogy a technológiák, intézményi képességek és pénzügyi források megosztásával, együttműködve lépjenek fel az éghajlatváltozással szemben, különösen a legkevésbé fejlett (LDCs) és a kis fejlődő szigetállamok (SIDS) javára.

8. cikk: Tudományos ismeretek és a döntéshozatal integritása

1. A tudományos alapokon nyugvó döntéshozatal kiemelten fontos szerepet játszik a gyors éghajlatváltozás mérséklése és az ahhoz való alkalmazkodás terén. A döntéseket a legjobb elérhető tudományos ismeretek – különösen az IPCC jelentései – alapján, azok tükrében kell meghozni, megfelelő figyelemmel a rendelkezésre álló helyi, hagyományos és őshonos tudásra, azzal a céllal, hogy ezek a lehető legnagyobb mértékben integrálódjanak az innovációs folyamatokba.
2. Azért, hogy a leghatékabban támogassa a döntéshozatali folyamatot, a tudomány meg kell, hogy feleljen a kutatás integritására vonatkozó legszigorúbb követelményeknek, azaz pártatlannak, szigorúnak és nyíltaknak kell lennie. A tudományos ismereteket szabadon meg kell osztani, valamint a bizonytalanságokat megfelelően meg kell becsülni azért, hogy a döntéshozók felmérhessék a mögöttes kockázatokat és lehetőségeket.
3. Az államok törekednek:
  - a. olyan intézkedések elfogadására, melyek támogatják a tudományos folyamatok integritásának védelmét és megőrzését, ideértve a tudományos etikai vétségekkel szembeni fellépést. E körbe tartozik a tudományos színvonal és átláthatóság megőrzésének támogatása a tudomány-finanszírozás, módszertan valamint a tudományos eredmények minden szintjén;
  - b. a tudományos ismeretek és műveltség terjesztésére és népszerűsítésére az éghajlatváltozással szembeni markáns intézkedések alátámasztása érdekében a társadalom minden szegmensében.
4. Az államok, egyének, csoportok, közösségek, köz- és magán intézmények és vállalatok törekednek arra, hogy előnyben részesítsék a biztonságosabb, olcsóbb és könnyebben hozzáférhető innovatív és potenciálisan széles körben ható megoldásokat. Fel kell gyorsítani az ilyen megoldásokba történő beruházásokat.
5. Az államok törekednek:

- a. az oktatás, a képzés segítségével, valamint a releváns tudományos infrastruktúra kiépítése útján a megfelelő tudományos képességek létrehozására, fenntartására és megerősítésére;
- b. az éghajlatváltozásra, valamint annak hatásaira vonatkozó tudás prioritásként történő kezelésére, a jelen nyilatkozatban megfogalmazott etikai elvekkel összhangban;
- c. a tudományos tevékenység érdekmentes függetlenségének támogatására;
- d. az éghajlatváltozással kapcsolatos, ellenőrzött tudományos kutatáson alapuló pontos tájékoztatás támogatására.

Az alapelvek végrehajtása

Az államok és más társadalmi szereplők az alábbi intézkedésekkel segítik elő az éghajlatváltozással kapcsolatos etikai alapelvek végrehajtását:

9. cikk: Tudomány, technológia és innováció

1. Az éghajlatváltozással kapcsolatos kutatás integritásának megteremtésére irányuló stratégiák kidolgozása.
2. A legjobb elérhető tudományos ismeretek felhasználása az éghajlatváltozással közvetve vagy közvetlenül kapcsolatos döntések meghozatala során.
3. Az éghajlatváltozást csökkentő technológiák, infrastruktúrák és gyakorlatok fejlesztésének és terjesztésének prioritásként való kezelése.
4. A fejlődő országból származó tudósok részvételének kiterjesztése az éghajlatváltozással kapcsolatos tudományterületeken.
5. Megfelelő kapacitásfejlesztő képzési programok kidolgozása a jelen alapelvek alkalmazásának támogatására a közigazgatásban, a civil szervezeteknél, a médiában és a magánszektorban.

10. cikk: Kockázatelemzés és -kezelés

Az éghajlatváltozással kapcsolatos bizonyíték-alapú kockázatelemzés és megfelelő kockázatkezelés bevezetése és intézményesítése.

11. cikk: Sérülékeny csoportok

Az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedések során elsőbbséget kell, hogy élvezzenek a sérülékeny csoportok szükségletei, annak érdekében, hogy az intézkedések kedvező hatásai, valamint a különböző közösségek éghajlatváltozással kapcsolatos pozitív tapasztalatai minél szélesebb körben érvényesülhessenek.

12. cikk: Oktatás

1. Az UNESCO fenntarthatóságra oktatási és klímaváltozás oktatási törekvéseivel összhangban az emberiségnek a Föld élő és élettelen rendszereihez való kapcsolódása területén a tudatosság erősítésének és az a felelős döntésekhez szükséges kompetenciákat (ismereteket, készségeket, jártasságokat), a felelősségvállalást erősítő tantervek, tanítási módszerek bevezetésének, elterjesztésének támogatása.

Indokolás: az eredeti szöveg ambíciószintje igen alacsony, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az UNESCO elsődlegesen oktatással foglalkozó testület. A bekezdést erősíteni kellene az UNESCO-nak a területen folyamatban lévő kezdeményezéseire való hivatkozással, illetve a bekezdés tárgyának kibővítésével, mi szerint kötelesség az éghajlatváltozással kapcsolatos oktatás bevezetése és terjesztése, mely magába foglalja a kompetencia-bővítést, nemcsak a tudásátadást.

2. Az éghajlatváltozás kihívásaira, valamint az arra adott válaszokra – beleértve az éghajlatváltozással kapcsolatos egyéni cselekvést – vonatkozó iskolai és iskolarendszeren kívüli oktatás előmozdítása.

Indokolás: az éghajlatváltozással kapcsolatos oktatásnak nem szabadna tisztán elméleti oktatásnak lennie, hanem segítenie kellene a diákokat, hallgatókat abban, hogy egyéni lépéseket tegyenek az éghajlatváltozás kezelésére.

3. Az oktatási intézmények és pedagógusok tanárok ösztönzése arra, hogy a jelen alapelveket és az alkalmazásukhoz szükséges tudás, képességek fejlesztését valamennyi korosztály számára integrálják oktatási tevékenységükbe, az óvodai szinttől elkezdve.

Indokolás: az éghajlatváltozással foglalkozó pedagógusokat fel kellene szólítani, hogy ne csupán az alapelvekkel kapcsolatos tudást adják át, hanem azokat a kompetenciákat is, melyek szükségesek az alapelvek gyakorlatba ültetéséhez.

4. Annak biztosítása, hogy a kormányok, az iskolai és az iskolarendszeren kívüli oktatási intézmények, valamint mindazok, akik az oktatásban részt vesznek, aktívan hozzájárulnak a jelen alapelvek terjesztéséhez, megértéséhez, képviseléséhez és a társadalmi kultúrába való beillesztéséhez.

Indokolás: lásd fent.

13. cikk: Társadalmi tudatosság

Növelni kell az éghajlatváltozással, valamint az arra adott válaszokkal kapcsolatos társadalmi tudatosságot a médiákon – médián keresztül történő kommunikációval, valamint a civil szervezeteken, a tudományos, vallási, kulturális és egyéb közösségeken keresztül történő kommunikációval bevonásával, a társadalmi párbeszéd erősítésével, jó gyakorlatok gyűjtésével és terjesztésével. Különös figyelmet kell szentelni a tudatosság növelésére a fiatalok körében.

Indokolás: a társadalmi tudatosság növelésének nem szabad egyirányúnak lennie, hanem magába kell foglalnia a kommunikációra való törekvést, a társadalmi

párbeszédet és a jó gyakorlatok megosztását. Ugyancsak ki kellene emelni, hogy a tudatosság-növelés egyik kiemelt célcsoportja a fiatalabb generáció kell, hogy legyen.

14. cikk: Felelősség, felülvizsgálat és értékelés

1. Biztosítani kell a szakpolitikai célok, kötelezettségvállalások és megállapodások végrehajtását, továbbá a meghozott intézkedések rendszeres értékelését, ideértve a jelen nyilatkozatban foglalt alapelveknek való megfelelést.
2. Biztosítani kell az éghajlatváltozási politikák és intézkedések integritását a korrupciót, a hatalommal való visszaélést és a csalást akadályozó szabályozási eszközökkel, valamint az átláthatóság elősegítésével.
3. Biztosítani kell a nemek közötti egyenlőség megfelelő figyelembevételét az éghajlatváltozási politikák és intézkedések keretei között.
4. **Biztosítani kell a fiatalok intézményi képviseletét, illetve a jövő nemzedékek érdekeinek megfelelő képviseletét minden éghajlatváltozáshoz kapcsolódó szakpolitika vagy intézkedés esetében.**

Indokolás: a nemzedékek közötti méltányossághoz a fiatalság valamilyen formális módon történő részvétele, illetve a jövő nemzedékek képviseletének intézményesítése szükséges.

5. **Az egyes államok alkotmányos berendezkedésének sérelme nélkül, illetve a szubszidiaritás elvének figyelembe vételével biztosítani kell a területi és települési önkormányzatok bevonását a nemzetközi és nemzeti éghajlatváltozási szakpolitikák és intézkedések kidolgozásába. Világosan meg kell határozni a helyi és területi önkormányzatok szerepét, és biztosítani kell számukra a megfelelő jogokat és gazdasági erőforrásokat, melyek e szakpolitikákhoz kapcsolódó feladataikból adódnak.**

Indokolás: bár a települési és területi önkormányzatok az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó szakpolitikáknak legfontosabb bástyái, a Nyilatkozat szinte teljesen figyelmen kívül hagyja őket. A szövegben világosan jelölni kellene intézményi szerepüket, beleértve a kapcsolódó kompetenciákat és pénzügyi erőforrásokat is.

6. Biztosítani kell az állampolgárok számára annak lehetőségét, hogy számon kérhessék kormányaikat a nemzetközi és nemzeti éghajlatváltozási célok, kötelezettségek és megállapodások végrehajtása kapcsán, ideértve az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményt (UNFCCC) és a Párizsi Megállapodást is.

15. cikk: Nemzeti szakpolitikák és nemzetközi együttműködés

1. Megfelelő intézkedéseket kell hozni annak biztosítása érdekében, hogy a döntéshozók a jelen alapelveket iránymutatásként felhasználják a szakpolitikák kidolgozása során.
2. A tudomány és a technológiai fejlesztések eredményeit kellő időben és méltányos feltételek mellett meg kell osztani a fejlődő országokkal.

3. Sürgősen teljesíteni kell a Párizsi Megállapodásban foglalt, az éghajlatváltozással kapcsolatos pénzügyi és kapacitás-fejlesztési nemzetközi vállalásokat.
4. A jelen alapelvek kommunikációja, továbbá az ezzel kapcsolatos multidiszciplináris, sokszínű, kultúrák közötti párbeszéd elősegítése érdekében pénzügyileg támogatni kell a multilaterális folyamatokat és programokat.
5. Az államoknak képességeiknek megfelelően pénzügyileg és politikailag támogatniuk kell a jelen alapelvek népszerűsítésre irányuló nemzetközi együttműködést.
6. Az éghajlatváltozással kapcsolatos nemzetközi kutatási együttműködések során a tudományos közösségeknek törekedniük kell a jelen alapelvek megvalósítására és népszerűsítésére.

16. cikk: Az UNESCO további tevékenysége

Az UNESCO megerősíti elkötelezettségét az éghajlatváltozással kapcsolatos alapelvek gondozása mellett. Ennek keretében az UNESCO népszerűsíteni és terjeszteni fogja a jelen nyilatkozatot, együttműködésben az alábbi szervezetekkel: Tudomány és Technológiaetikai Bizottság (COMEST), Nemzetközi Bioetikai Bizottság (IBC), Kormányközi Bioetikai Bizottság (IGBC), Nemzetközi Hidrológiai Program (IHP), Ember és Bioszféra Program (MAB), Nemzetközi Földtudományi Program (IGCP), Nemzetközi Alaptudomány Program (IBSP), Kormányközi Oceántani Bizottság (IOC), Társadalmi Átmenet-menedzsment Program (MOST), Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC), ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény (UNFCCC), Meteorológiai Világszervezet (WMO), ENSZ Környezetvédelmi Program (UNEP), ENSZ Egyezmény a Biológiai Sokféleségről (CBD) és valamennyi releváns, az éghajlatváltozással foglalkozó nemzetközi szervezet.

Megjegyzés: nem világos, hogy egyes ENSZ intézmények és testületek miért szerepelnek, vagy miért maradnak ki a felsorolásból.

Záró rendelkezések

17. cikk: Az alapelvek egymáshoz való viszonya

A jelen nyilatkozat a maga teljességében értelmezendő, az alapelvek összefüggenek egymással, és kiegészítik egymást. Minden egyes alapelvet a többi alapelvre és a körülményekre figyelemmel kell megfelelően értelmezni.

18. cikk: Az emberi jogokkal, az alapvető szabadságjogokkal és az emberi méltósággal ellentétes magatartás tilalma

A jelen nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az valamely állam, más társadalmi szereplő, csoport vagy egyén részére bármilyen jogot biztosítana arra, hogy az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok és az emberi méltóság, valamint a földi élet sérelmére irányuló tevékenységet fejtsen ki vagy ilyen cselekményt elkövessen.

